

17.26x21.48	1	עמוד 11	הארץ - כותרת	25/03/2019	67751655-2
בועז סנג'ור - ראש החטיבה למשפט פלילי וקרמינולוגי - 26330					

גנור, מזוז וקלות המעצר

בועז סנג'ור

חלטת שופט בית המשפט העליון מנחם מזוז להשיב למעצר את מייקי גנור ממחיש, כי בעוד שבשיח המקובל אצל לנו בית המשפט הוא השומר על זכויות האדם, גם מפני הכנסת, הרי שכלל שמדובר בזכויות חשודים ונאשמים, לא פעם מנסה הכנסת להגן עליהן ודווקא בית המשפט מכרסם בהן. בעוד שבארה"ב מקובל לראות את בית המשפט העליון כמי שביצר את זכויות האדם, הנה אצלנו ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, בניצוחם של יושבי ראש משני עברי המתרס הפוליטי (כמו דדי צוקר, שאול יהלום ומיכאל איתן) היא שהביאה לחקיקה המגוננת על זכויות חשודים ונאשמים, ודווקא בתי המשפט מצרים אותן.

גנור. למה לא להסתפק ב"מעצר בית"?
צילום: אילן אסייג

חוק מרכזי שנועד להגן על חירות האדם הוא חוק המעצרים (1996). דו"ח מבקר המדינה מ-1994 הצביע על הקלות הבלתי נסבלת של המעצר בישראל: רבים מדי נעצרים, ונגד רובם לא מוגש כתב אישום. בעקבותיו נחקק ב-1996 חוק מעצרים חדש, שקבע שחומרת העבירה איננה עילה למעצר, והגדיר שלוש עילות מעצר מצומצמות: יסוד סביר לחשש לסיכון ביטחוננו של אדם, של הציבור או של המדינה; יסוד סביר לחשש לשיבוש הליכי החקירה (הנתנת במידע ספציפי); במקרים חריגים – "מני מוקים מיוחדים שייירשמו" – לצורך הליכי חקירה שלא ניתן לקיימם אלא כשהחשוד נתון במעצר.

אלא שגם לאחר החוק המעצרים מספרם המשיך לגדול, עד שהגענו לכ-60 אלף בשנה. ריבוי המעצרים, לצד ריבוי המאסרים, הוא גורם מרכזי לצפיפות הרבה בבתי הסוהר. מעצר גנור מצטייר כניסיון של המשטרה והפרקליטות לכפות עליו לדבוק בהסכם עד המדינה. לטענתנו, נאלץ להסכים להעיד שנתן שוחד לא משום שאכן עשה זאת, אלא משום שחוקרי המשטרה לחצו עליו ואיימו לעצור גם את קרובי משפחתו. אם הדבר נכון, זה מוזעזע, אך אפילו אינו נכון, לפי נינו רק עד מדינה מאכזב. אכזבת המשטרה והפרקליטות איננה עילה למעצר – ניתן וצריך לחקור בלי לעצור. ייתכן שמדובר בחזרה מהסכם. אך בחברה הכללית יש בכל יום אינספור הפרות הסכמים, ולא מתקבל על הדעת שהמשטרה והפרקליטות ינצלו

ראשית, אוכיר כי גנור הוא שיוזם את הפגישה עם התביעה, שבעקבותיה נעצר. אילו רצה לשבש יכול היה לעשות זאת מראש. שנית, ההתייחסות אצלנו לשיחות הנאשם או סניגורו עם עדים כשיבוש היא לא רק בגדר חוסר סימטריה משווע מול כוחה העצום של הפרקליטות, אלא אף מהלכת אימים על הסניגורים. לשם השוואה, במשפט האמריקאי לא זו בלבד שמוותר לשוחח עם העדים, אלא סניגור שלא עושה כן נחשב לרשלן. לא ברור מדוע אין זה לגיטימי שחשוד או נאשם ישוחח עם העדים ויסביר להם את עמדתו, כל עוד אינו מאיים עליהם. שלישיית, אין זה מוצדק שהשופט מקבל את הראיות של התביעה לתמיכה בטענתה לשיבוש שלא בנוכחות העצור והסניגור. הרי אם באמת שיבש, העצור ודאי יודע זאת, או מדוע לא לאפשר לו להתגונן? ומה בדבר "מעצר בית" במקום מעצר מאחורי סורגים? מזוז: "בית המשפט המחוזי קבע כי ניתן להסתפק בחלופת מעצר 'כדי לאיין כל חשש לשיבוש הליכי החקירה על ידי העורר', אך לא נימק מסקנתו זו. דעתי שונה. בעבירות מעין אלה מושא החקירה הנדונה ובהתחשב בנפשות הפועלות, קשה להעלות על הדעת דרכים למניעה אפקטיבית של שיבוש החקירה". ראשית, נראה ששופט המחוזי לא נימק כי הדבר נראה מובן מאליו. שנית, גם השופט מזוז לא מנמק, לפחות לא באופן מפורט ומשכנע. שלישיית, הנוסחה הכוללת הקובעת שב"עבירות מעין אלה" לא ניתן למנוע שיבוש ללא מעצר, באה לנמק החלטה רעה יוצרת הלכה גרועה, רחבה כאוקיינוס שבו מטביעים את זכויות העצורים ואת חירות האדם.

גם ההליך שאיפשר השופט לפרקליטות הוא חריג, במסגרת בקשה "בגלגול שלישי". יום-יום נדחות בקשות כאלה של חשודים ונאשמים. לבסוף, דווקא עם הטיעון המשכנע ביותר של הסניגור אין מזוז מתמודד: "יודגש, אין כל יסוד לטענה שהועלתה בהליך שלמטה כאילו מדובר במעצר שנגקט כ'עונש' על הפרת הסכם עד המדינה, וטוב עשו באי כוח הצדדים כאשר לא חזרו על טענה זו בפני". אספק בשאלה: טוב למי?

ולא ייתכן שהמשטרה והפרקליטות ינצלו את סמכותן לשלול חירות כדי לאכוף את ההסכמים עמן. זו בריונות

את הסמכות הדרסטית של שלילת חירות כדי לאכוף את ההסכמים עמן. הדבר גובל בכריונות.

בהחלטתו מ-22 במאסר הפך השופט מנחם מזוז את החלטתה של שופטת בית המשפט המחוזי מרכוליד נאוה בכור לשחרר את גנור בהעדר עילת מעצר. השופטת הסבירה, שמדובר בהשבה למעצר. אך מזוז קבע: "המהלך שנקט [גנור] מיוזמתו, כאשר בחלוף כ-20 חודשים מיום שנחתם עמו הסכם 'עד מדינה' הוא מבקש לשנות את גרסתו, מהווה מעין 'אתחול' של החקירה, המחייב חקירה מחדש". מעבר לכך שהשופטת משכנעת יותר בכך שמדובר בהשבה למעצר, אפילו לשיטת השופט – מדוע החקירה החדשה מחייבת מעצר?

כיצד מזוז מתמודד עם הטענה שאין עילת מעצר? "הוצגו לי בין היתר פעולות של שיבוש שנקט [גנור] בעבר, קודם לחתימה עמו על הסכם 'עד מדינה', וכן פרטי מידע עדכניים על פעולות אקטיביות שנקט המשיב קודם מעצרו הנוכחי, המעלים חשש לשיבוש החקירה".

הכותב הוא פרופ' מן המניין במרכז האקדמי למשפט ולעסקים ברמת גן ובמכללה האקדמית ספיק, ומייסד האתר "ביקורת מערכת המשפט הפלילי"